

Місце оглядово-методичних занять у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливою ланкою в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури й спорту є цикл спортивно-педагогічних дисциплін (СПД). Саме в цьому циклі формуються професійно важливі теоретичні знання та практичні вміння [5]. І від того, як вони будуть сформовані в майбутнього фахівця, залежить успішність його професійної діяльності [9; 11; 14].

На думку багатьох учених, сьогодні недостатньо уваги приділяється методичній підготовці майбутнього вчителя, мало використовуються методи активізації пізнавальної діяльності студентів і формування творчого ставлення до оволодіння майбутньою професією [6; 9; 14].

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Провідні фахівці в галузі теорії й методики фізичної культури [7; 9; 10] одним з основних напрямів, який забезпечує ефективність викладання СПД, вважають процес удосконалення технічної майстерності, який передбачає підготовку фахівців не лише різних видів спорту, котрі знають теорію, але й таких що вміють правильно виконувати техніку основних рухів кожного виду, здатних визначати та коректувати помилки в ній.

Проблемам підвищення якості методичної підготовки майбутніх фахівців у галузі навчання рухових дій присвячено праці М. М. Богена (1985), Ю. К. Гавердовського (1991), В. Д. Дмитрієва (1991), Д. Д. Донського (1965, 1991, 1995), А. Г. Дрижики (1967, 1995), В. Д. Мазниченко (1987), Г. Г. Попова (1988), І. П. Ратова (1983) та ін. [1; 4]. Проте в них розглядаються окремі питання теорії навчання рухових дій, мало пов'язані зі створенням прикладної дидактики операційного й інструментального характеру [9].

Значна кількість авторів [8; 13; 15] указує на існування розриву між рівнем теоретичних знань студентів та вмінням застосовувати їх при розв'язанні педагогічних завдань. Зрештою, завдання практичного оволодіння студентами технікою вправ розв'язується відносно успішно: студенти засвоюють техніку, справляються з нормативами. Проте дуже часто студент, який оволодів технікою виконання рухової дії, не в змозі пояснити ні усно, ні письмово, що і як він виконує практично (мається на увазі поглиблений аналіз техніки виконання, біомеханічних особливостей окремих дій і всієї вправи, вміння дати чіткі інструкції, чітко визначити рухове завдання тощо).

С. В. Моржухіна [9] наголошує, що рівень знань методики навчання вправ, завдання вправ, їх призначення в студентів є недостатніми.

Науковці [8; 14; 17] у своїх працях відзначають, що методика навчання різноманітних фізичних вправ є одним з основних напрямів у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. Позитивного результату можна досягнути лише за умов розумного та доцільного керівництва викладача й свідомої участі студентів у цьому процесі. При цьому якість вивчення СПД залежить від застосування ефективних форм і методів організації та проведення навчально-виховного процесу [11].

Аналіз науково-методичних джерел виявив, що лише окремі дослідження стосувалися вдосконалення деяких форм навчальної роботи з СПД у професійній підготовці студентів факультету фізичного виховання [2; 3; 6; 16].

Завдання дослідження – проаналізувати значення оглядово-методичних занять у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

Із **методів** дослідження ми використовували теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як уже зазначалося, СПД є однією з основних ланок професійної підготовки фахівців на факультеті фізичного виховання.

Вагомою формою проведення СПД є **практичне заняття**, адже в процесі практичних занять формується професійна майстерність майбутнього вчителя фізичної культури.

Практичні заняття з СПД спрямовані на забезпечення свідомого оволодіння студентами руховими вміннями й навичками, які складають техніку та тактику певного виду спорту, методикою на-

вчання й тренування, організацією та управлінням навчальним процесом. Під час практичних занять здійснюється оволодіння студентами прийомами техніки й тактичними діями, комплексом імітаційних, підготовчих, підвідних і спеціальних вправ відповідно до специфіки певного виду, індивідуальних можливостей і нахилів студентів, визначається характер їхньої самостійної роботи. Перевіряється рівень практичних умінь та навичок.

Оглядово-методичні заняття є досить важливою формою підвищення рівня професійної підготовки студентів із предметів циклу СПД. Як різновид практичних занять ці заняття спрямовані на поглиблене вивчення студентами техніки, тактики певного виду спорту й методики навчання та тренування найбільш важливих вправ, дій, які мають місце в шкільній програмі.

Оглядово-методичні заняття спрямовані на створення логічно завершеної системи знань. Вони проводяться для відпрацювання методики організації й проведення занять, засвоєння найбільш ефективних методичних прийомів, становлення єдності в розумінні та методиці навчання вправи.

На жаль, на сьогодні оглядово-методичні заняття не часто практикуються викладачами з СПД, а інколи й не передбачені в змісті навчальних програм.

Відсутність чітких рекомендацій призводить до того, що на практиці ми часто стикаємось із малозрозумілою формою, так званими «методичними заняттями» типу гібрид – оглядово-методичні плюс навчальна практика [6; 12; 17].

Ідея оглядово-методичних занять полягає в тому, щоб завершити етап навчання окремих технічних прийомів або тактичних дій із метою узагальнення певного розділу навчального матеріалу. Обговорити важливі елементи техніки, послідовність навчання, цілеспрямований підбір засобів і методів із визначенням місця цього технічного прийому або тактичної дії в шкільній програмі.

За допомогою оглядово-методичного заняття викладач озброює студента вмінням правильно поставити завдання з початкового навчання певної вправи.

Оглядово-методичні заняття повинні плануватися в графіку проходження курсу, у робочих навчальних програмах дисциплін. Для цих занять потрібно мати чітко розписану методичну розробку, в іншому випадку вони не будуть ефективними й зведуться до розмов «про все потроху». Як правило, оглядово-методичне заняття з СПД рекомендують [10; 12; 17] проводити за такою схемою:

1. *Характеристика вправи (елемента), що вивчається:*

- де й коли почала застосовуватись;
- зв'язок з іншими елементами (вправами);
- позитивний і негативний перенос;
- інші відомості;
- місце в загальній системі вправ;
- вплив на організм.

2. *Опис техніки (аналіз техніки):*

- вихідне положення, напрям руху;
- основні й додаткові елементи техніки.

3. *Методика навчання вправи (елемента):*

- послідовність навчання;
- полегшення умов виконання;
- допомога й страхування;
- конкретні особливості методики;
- цілеспрямовані методичні прийоми (за етапами навчання).

4. *Місце вправи (елемента) в шкільній програмі:*

- у якому класі (класах) вивчається;
- кількість уроків, необхідних для вивчення;
- освітні завдання на кожен урок;
- набір засобів (поурочно);
- цілеспрямований розподіл цих уроків протягом навчального року.

5. *Завершення (відповіді на запитання студентів).*

На оглядово-методичних заняттях розглядається орієнтовний перелік питань, відповідно до якого студент повинен:

- знати, із яких частин складається навчальне заняття, його тривалість і завдання кожної частини;
- знати й уміти провести навчання вправи згідно з методичною послідовністю;
- назвати та показати спеціальні вправи з певного розділу, який вивчається;

- знати методику навчання вправи;
- уміти підбирати засоби до завдань методики навчання;
- назвати, показати, уміти провести навчання виду спорту;
- знати й уміти здійснювати контроль і самоконтроль у процесі занять фізичними вправами.

Оглядово-методичні заняття проводяться й контролюються викладачем. У процесі занять застосовують парний, груповий та інші способи набуття методичних умінь і навичок, що дають змогу одночасно максимальній кількості студентів виконувати завдання. Керівник заняття втручається в дії студентів у разі значних порушень у методиці навчання. У кінці заняття робиться розбір й оголошуються оцінки.

Фахівці рекомендують [10] оглядово-методичні заняття з СПД проводити перед черговим проміжним контролем, перед підсумковим контролем знань, умінь студентів і педагогічною практикою в школі, що вписується в технологію професійної підготовки студентів зі спортивних дисциплін на факультетах фізичного виховання.

Слід зазначити, що якість процесу підготовки студента багато в чому залежить від професійного рівня викладача, умов проведення занять, ставлення студентів до процесу навчання.

Усі вищезазначені аспекти і є тими чинниками, на основі яких організовується та проводяться оглядово-методичні заняття із СПД.

Окремо варто також зазначити те, що для ефективного проведення оглядово-методичних занять потрібна низка відповідних методичних матеріалів з усіх СПД (підручники, навчальні й методичні посібники, електронні навчально-методичні комплекси, інша навчально-методична література тощо). На заняттях повинні застосовуватися сучасні технічні засоби (фото- та відеозйомка, комп'ютерна техніка тощо). Це дає можливість значно підвищити якість цього виду занять.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, слід указати, що цей вид занять є важливим елементом формування вчителя фізичної культури, а, зважаючи на те, що школа, як і вся освіта, розвивається з урахуванням нових напрямів її розвитку та інтеграції в європейський освітній простір, нагальною є потреба забезпечення цих занять не лише змістовим наповненням, а й матеріально-технічним забезпеченням.

Цьому типу занять практично не приділяється увага в науково-методичній літературі. Пошук Інтернет-ресурсів дав посилання лише на кілька джерел в Україні й ще десяток посилань на праці фахівців із Росії (переважно навчальні та робочі програми із СПД). Це є підтвердженням того, що цей вид занять, мабуть, ще не має широкого розповсюдження і є недостатньо вивченим.

Список використаної літератури

1. Боген М. М. Обоснование особенностей новой концепции обучения двигательным действиям: доступность для каждого обучаемого, безошибочность, быстрота и прочность освоения / М. М. Боген, М. В. Боген // Детский тренер. – 2011. – № 4. – С. 4–22.
2. Борейко Л. И. Организация взаимообучения студентов в процессе учебной практики по гимнастике на факультете физического воспитания : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Л. И. Борейко. – Омск, 1990. – 19 с.
3. Булгакова Н. Ж. Формирование профессиональной компетенции учителя физической культуры при изучении дисциплины «Плавание» / Н. Ж. Булгакова, Е. А. Распопова, О. Ю. Савельева // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2010. – № 2. – С. 31–32, 49–50.
4. Железняк Ю. Д. Инновационные перспективы подготовки педагогов по физической культуре в системе высшего профессионального физкультурного образования / Ю. Д. Железняк // Теория и практика физической культуры. – 2006. – № 4. – С. 9–12.
5. Железняк Ю. Д. Целостная профессиональная деятельность как систематизирующий фактор построения обучения специалистов по физической культуре и спорту в вузе / Ю. Д. Железняк // Теория и практика физической культуры. – 1994. – № 12. – С. 17–20.
6. Кравчук Т. М. Особливості проведення навчальної практики зі спортивних дисциплін як однієї з форм професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в другій половині ХХ ст. / Т. М. Кравчук // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 3 (41). – С. 3–5.
7. Крякина Е. В. Профессиональная подготовка студентов факультета физической культуры на основе интеграции учебных дисциплин в процессе различных видов практик : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Е. В. Крякина. – М., 2007. – 162 с.
8. Куликова Л. М. Оптимизация непрерывной педагогической практики как фактор профессиональной подготовки студентов институтов физической культуры : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Л. М. Куликова. – Челябинск, 1996. – 26 с.

9. Моржухина С. В. Педагогические условия совершенствования преподавания спортивно-педагогических дисциплин на факультете физической культуры и спорта : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 ; 13.00.04 / С. В. Моржухина. – Калининград, 2007. – 31 с.
10. Москвичев А. Н. Взаимодействие теоретических и практических форм занятий по спортивно-педагогическим дисциплинам в профессиональной подготовке студентов факультета физической культуры : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Н. Москвичев. – М., 1992. – 25 с.
11. Пірус О. Формування готовності викладачів ВНЗ I–II рівня акредитації фізкультурного профілю до використання інтерактивних методів навчання на прикладі викладання дисципліни «Теорія і методика легкої атлетики» / О. Пірус // Молода спортивна наука України, 2011. – Т. 4. – С. 106–110.
12. Рекомендации по совершенствованию профессионально-педагогической направленности преподавания спортивно-педагогических дисциплин на факультетах физического воспитания / Б. М. Шиян, А. И. Гурфинкель. – Тернополь : Збруч, 1984. – 60 с.
13. Садетдинов Д. Ш. Формирование дидактических умений студентов факультетов физической культуры на основе контекстного подхода к обучению : дис. ... канд. пед. наук / Д. Ш. Садетдинов. – Чебоксары, 2000. – 175 с.
14. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури : монографія / О. В. Тимошенко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 421 с.
15. Федоров А. А. Пути совершенствования теоретико-профессиональной подготовки в условиях специфических форм обучения в училищах олимпийского резерва : дис. ... канд. пед. наук / А. А. Федоров. – М., 1999. – 179 с.
16. Фомин П. И. Методическая подготовка и учебная практика в обучении волейболу студентов факультета физического воспитания / П. И. Фомин, Е. А. Виноходов, А. П. Ильичев // Спортивные и подвижные игры в современном физкультурном движении : материалы науч.-практ. конф. – Минск, 1989. – С. 90–91.
17. Шиян Б. М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту : навч. посіб. / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Х. : ОВС, 2005. – 208 с.

Анотації

У статті розглянуто проблеми викладання спортивно-педагогічних дисциплін. Мета дослідження – аналіз місця й значення оглядово-методичних занять у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Оглядово-методичні заняття є значимою формою підвищення рівня професійної підготовки студентів зі спортивно-педагогічних дисциплін і спрямовані на створення логічно завершеної системи знань. Цей вид занять проводиться задля вдосконалення методики організації й проведення занять, засвоєння найбільш ефективних методичних прийомів, становлення єдності в розумінні та методиці навчання рухової дії.

Ключові слова: спортивно-педагогічні дисципліни, оглядово-методичні заняття, професійна підготовка, майбутні вчителі фізичної культури.

Виктор Шандрюгось, Галина Шандрюгось. Место обзорно-методических занятий в профессиональной подготовке будущего учителя физической культуры. В статье рассматриваются проблемы преподавания спортивно-педагогических дисциплин. Целью исследования является анализ места и значение обзорно-методических занятий в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры. Обзорно-методические занятия являются значимой формой повышения уровня профессиональной подготовки студентов по спортивно-педагогическим дисциплинам и направленные на создание логично завершённой системы знаний. Данный вид занятий проводится с целью совершенствования методики организации и проведения занятий, усвоения наиболее эффективных методических приёмов, становления единства в понимании и методике обучения двигательному действию.

Ключевые слова: спортивно-педагогические дисциплины, обзорно-методические занятия, профессиональная подготовка, будущие учителя физической культуры.

Victor Shandrygos, Halyna Shandrygos. Place of Observation-Methodological Classes in Professional Preparation of a Future Physical Culture Teacher. The article solves problems of teaching of sports pedagogical disciplines. The aim of the research is an analysis of place and meaning of observation-methodological classes in professional preparation of future physical culture teachers. Observation-methodological classes are a meaningful form of increasing of level of students professional preparation in sports pedagogical disciplines and aiming at creating of logically finished knowledge system. This kind of classes is conducted for mastering of the most effective methodological modes in understanding and teaching methodology of motor act.

Key words: sports pedagogical disciplines, observation-methodological classes, professional preparation, future physical culture teachers.